

HAASTATTELLULLA ALKUUN

Suositus Keskuspuiston ammattiopiston asuntolan toimintakykyä kartoittavan alkuhaastattelulomakkeen teoriataustasta, sisällöstä ja ulkoasusta

Toiminataterapian koulutusohjelma
Toimintaterapeutti
Opinnäytetyö
21.5.2009

Anu Teristö

Koulutusohjelma	Suuntautumisvaihtoehto	
Toimintaterapia	Toimintaterapeutti	
Tekijä/Tekijä		
Anu Teristö		
Työn nimi		
HAASTATTELULLA ALKUUN. Suositus Keskuspuiston ammattiopiston asuntolan toimintakykyä kartoittavan alkuhaastattelulomakkeen teoriataustasta, sisällöstä ja ulkoasusta.		
Työn laji	Aika	Sivumäärä
Opinnäytetyö	Kevät 2009	28 + 7 liitettä
TIIVISTELMÄ		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli auttaa selkeyttämään Keskuspuiston ammattiopiston alkuhaastattelukäytäntöä laatimalla suositus uuden toimintakykyä kartoittavan alkuhaastattelulomakkeen teoriataustasta, sisällöstä ja ulkoasusta. Lomakkeen tavoitteena oli toimia siltana asukkaiden kanssa työskentelevien toimintaterapeuttien ja asuntolan henkilökunnan, sekä opiston opiskelijahuollon välillä. Tavoitteena oli helpottaa toimintaterapiaa tai muuta mahdollista apua tarvitsevien asukkaiden tunnistamista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa asumista.</p> <p>Keskuspuiston ammattiopisto on erityisoppilaitos, jossa opiskelevilla on erityistarpeita opiskelun suhteen. Monet opiston opiskelijoista asuvat lähellä sijaitsevassa asuntolassa. Työ toteutettiin yhteistyössä Keskuspuiston ammattiopiston toimintaterapeutin ja muun asuntolan henkilökunnan kanssa. Haastatteluissa ja keskusteluissa esiin tulleet asiat olivat tärkeässä asemassa suosituksen laatimisessa, jotta suosituksen pohjalta tehtävä alkuhaastattelulomake vastaisi mahdollisimman hyvin yhteistyötahon toiveisiin ja tarpeisiin.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu suosituksesta ja sen luomisen raportoinnista., jossa kuvaan suosituksen syntymistä haastattelujen, teorian ja selkokielen pohjalta. Suositus rakentui moniammatilliseen käyttöön. Käytin teoriapohjana sekä toimintaterapian omaa, Inhimillisen toiminnan mallia(Kielhofner 2008) että yleistä, Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälistä luokitusta(2005).</p> <p>Alkuhaastattelulomake tulee olemaan vain alkukartoitus asukkaan toimintakyvystä. Tarkemman toimintakyvyn arvioinnin ja terapiasuunnitelman tekee toimintaterapeutti.</p>		
Avainsanat		
Keskuspuiston ammattiopisto, asuntola-asuminen, alkuhaastattelu, moniammatillisuus		

Degree Programme in		Degree	
Occupational Therapy		Bachelor of Occupational Therapy	
Author/Authors			
Anu Teristö			
Title			
STARTING WITH AN INTERVIEW. A recommendation of a theory background, content and layout of a beginner's interview to Keskuspuisto's technical college's dormitory.			
Type of Work	Date	Pages	
Final project	Spring 2009	28 + 7 appendice	
<p>ABSTRACT</p> <p>The purpose of this thesis was to help in creating a clearer starting interview practise in Keskuspuisto's technical college dormitory, with establishing a recommendation of a theory background, content and lay out for a new beginners interview form. This form's target was to be used as a bridge between the occupational therapist's, dormitory's employees and other professionals workin with the occupants of the dormitory and thereby make easier to find the occupants that may need occupational therapy or other kind of support</p> <p>Keskuspuiston's technical college is a special school for students with different kind of learning problems. Many of the students live in a dormitory near the school. The thesis was made with cooperation with the occupational therapist of the Keskuspuisto's technical college and the employees of the dormitory. The interviews of those professionals were in important position in creating the beginners interview form. That was because I wanted to make sure that the form made from the recommendation would answer the needs of my partner of cooperation and would be useful.</p> <p>My thesis consists of the recommendation of the new form and a report of creating it. In the report I describe how the recommendation of the form was made up based on interviews, theory and easy-to-read instructions.</p> <p>The backgroud of the thesis was built on multiprofessional theory because of the wish about having a bridge between different professionals and because of the many different professionals using the form to be. I used the occupational therapy's Model of the human occupation (Kielhofner 2008) and a common, International Classification of Functioning, Disability and Health (2005) as the theory background.</p> <p>The beginner's interview gives only a hint of occupant's needs. The more accurate evaluation and a therapy plan are going to be made by an occupational therapist.</p>			
Avainsanat			
Keskuspuisto's technical college, living in a dormitory, beginners interwiev, multiprofessional			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 ASUNTOLA-ASUMINEN.....	4
2.1 Keskuspuiston ammattiopisto	5
2.2 Keskuspuiston ammattiopiston asuntola.....	6
2.3 Keskuspuiston ammattiopiston asuntolassa asumisen kuvaus.....	7
2.4 Asuntolan asukkaat lomakkeen kohderyhmänä.....	9
3 MONIAMMATILLISUUS JA INHIMILLISEN TOIMINNAN MALLI ASIAKKAAN KOHTAAMISESSA	10
3.1 Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus.....	11
3.2 Inhimillisen toiminnan malli.....	13
4 SUOSITUS ALKUHAASTATTELULOMAKKEEKSI.....	15
4.1 Olemassa olevan lomakkeen tarkastelu	16
4.2 Vastaavan asuntolanohjaajan ja Keskuspuiston toimintaterapeutin haastattelut	17
5 SUOSITUS ALKUHAASTATTELULOMAKKEEN SISÄLLÖKSI	18
6 ALKUHAASTATTELULOMAKKEEN ULKOASU	21
6.1 Selkokieli	21
6.2 Suositus alkuhaastattelulomakkeen ulkoasuksi	23
6.3 Olemassa olevan lomakkeen ja suosituksen eroja	24
7 POHDINTA	25
LÄHTEET.....	28
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tein opinnäytetyöni yhteistyössä Keskuspuiston ammattiopiston ja sen asuntolan henkilökunnan kanssa. Opiston asuntola sijaitsee Helsingissä Ruskeasuolla ja sen asukkaat ovat opiston Helsingin ulkopuolelta tulevia opiskelijoita. Asuntolassa asuminen edellyttää melko itsenäisen asumisen taitoja tai, niiden puuttuessa, henkilökohtaisen avustajan palkkaamista. Opinnäytetyön idea oli lähtöisin asuntolan henkilökunnan esiin tuomasta tarpeesta kehittää asuntolan tarjoamaa asumisvalmennusta ja itsenäistymiseen antamaa tukea keräämällä mahdollisimman kattavasti tietoa asukkaiden tarpeista ja toimintakyvystä jo alkuhaastattelussa ennen opintojen alkua. Tällä tavoin pyritään varmistamaan asuntolassa asumisen turvallisuus ja mielekkyys jokaisen asukkaan kohdalla. Ehdotus yhteistyöstä tuli ammattiopiston toimintaterapeutti Harriet Valovirran kautta.

Nuoruus on siirtymävaihe lapsuuden ja aikuisuuden välissä ja siihen liittyy sekä fyysistä että psyykkistä kehitystä, kuten fyysisesti aikuiseksi kehittyminen ja aikuisuuden roolien omaksuminen. Lapsuudestaan ja omasta perheestään itsenäistymistä pidetään yhtenä nuoruuden kehitystehtävistä (Lyytinen- Korkiakangas- Lyytinen 2001: 256- 258). Lähes kaikki nuorisoasteen opiskelijat ovat täysi-ikäisiä. Aikuisopiskelijoiden keski-ikä on noin 25-vuotta.

Asuntolassa asuminen on monelle erityistä tukea tarvitsevalle nuorelle tärkeä osa itsenäistymisprosessia. Keskuspuiston ammattiopiston toiminnan perustana on elämän ja ihmisarvon kunnioittaminen. Opisto panostaa yksilölliseen palveluun ja tukee opiskelijaa kuntoutumisessa, oppimisessa ja omaehtoisen elämän paremmassa hallinnassa.(Keskuspuiston ammattiopisto: Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin:3.) Asuntola-asuminen on yksi Keskuspuiston ammattiopiston tarjoamista tukipalveluista. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli tehdä suositus uuden toimintakykyä kartoittavan alkuhaastattelulomakkeen teoriataustasta, sisällöstä sekä muodosta. Suosituksen pohjana toimii jo olemassa oleva, Keskuspuiston ammattiopiston toimintaterapeutti Harriet Valovirran tekemä, arviointilomake, jota tässä opinnäytetyössä kutsun olemassa olevaksi alkuhaastatte-

lulomakkeeksi.(Liite 3) Kyseessä ei ole valmiin arviointilomakkeen tuottaminen, vaan suosituksen tavoitteena on antaa mahdollisimman hyvä perusta tulevalle haastattelulomakkeelle. Tämän alkuhaastattelulomakkeen tarkoituksena on tehdä alkuhaastattelussa kerättävästä tiedosta toimintakyvyn osalta selkeämpää, ja siten auttaa henkilökuntaa suunnittelemaan asukkaan asuntolassa tarvitseman tuen ja ohjauksen määrää ja laatua. Alkuhaastattelulomakkeen selkeys helpottaisi tietojen keruuta asukkaan toimintakyvyn vahvuuksista ja mahdollisista ongelmakohtista. Tärkeää, jaettavissa olevaa tietoa olisi näin myös helpompi jakaa muiden asukkaiden parissa toimivien tahojen, kuten toimintaterapeutin ja opetushenkilökunnan kanssa.

Ammattiopiston toimintaterapeutin suositukseni pohjalta tekemää alkuhaastattelulomaketta tulotaisiin käyttämään haastattelutilanteessa, jossa asuntolan ohjaaja täyttäisi sen yhteistyössä asukkaaksi tulossa olevan henkilön kanssa mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Suosituksen tavoitteena on mahdollistaa alkuhaastattelulomakkeen toteutus siten, että lomake toimisi siltana toimintaterapeuttien ja asuntolan henkilökunnan, sekä opiston opiskelijahuollon välillä. Tarkoituksena ei ole, että toimintaterapiaa alettaisiin toteuttaa ainoastaan alkuhaastattelutilanteessa esiin tulleiden asioiden pohjalta. Toimintaterapeutti saisi lomakkeesta kuitenkin viitteen asiakkaan mahdollisista ongelmista, ja näin kaavake auttaisi toimintaterapeutteja tilanteessa, jossa heillä ei ole resursseja olla mukana haastattelussa tai haastatella itse kaikkia asukkaiksi tulevia henkilöitä. Uuden haastattelulomakkeen tarkoituksena olisi näin ollen helpottaa toimintaterapiaa tai muuta tukea tarvitsevien asukkaiden löytymistä. (Pitkänen Antti & Harriet Valovirta 2007: Keskustelu 22.1.2007; Valovirta, Harriet 2007: Keskustelu 12.3.2007.)

Tutustuttuani yhteistyötahon toiveisiin ryhdyin etsimään ja tutkimaan mahdollisia teorioita, jotka sopisivat alkuhaastattelulomakkeen pohjaksi. Suosituksen ja siihen perustuvan alkuhaastattelulomakkeen käytettävyyden lisäämiseksi halusin saada tietoa asuntolan asukkaiden parissa työskentelevien henkilöiden toiveista tulevan lomakkeen suhteen. Siinä käytin apuna olemassa olevaa alkuhaastattelulomaketta, sekä toimintaterapeutin ja asuntolan hen-

kilökunnan alkukeskusteluissa esiintuomia toiveita. Asuntolan henkilökunnan kanssa käymäni keskustelut tapahtuivat asuntolan tiloissa ja paikalla oli vaihteleva määrä asuntolan työntekijöitä, sekä asuntolan vastaava ohjaaja, Antti Pitkänen. Toimintaterapeutti Harriet Valovirran tapasin erikseen. Keskustelimme hyvän lomakkeen ominaisuuksista käyttäen orientoivana materiaalina olemassa olevaa alkuhaastattelulomaketta. Näiden keskusteluiden ja oman harkintani pohjalta ryhdyin etsimään lisätietoa haastatteluiden ja keskusteluiden avulla. Samalla teoriapohja varmistui. Lopuksi kokosin kaiken saamani tiedon pohjalta suositukseni alkuhaastattelulomakkeen, teoriataustaksi, sisällöksi ja ulkoasuksi.

Suosituksen sisällön ja tavoitteen olen pyrkinyt perustellusti selvittämään opinnäytetyössäni. Sen lisäksi olen laatinut suosituksen haastattelulomakkeesta. (Liite 7) Tämän liitteen olen luonnostellut esiin tulleiden tietojen perusteella.

2 ASUNTOLA-ASUMINEN

Jos paikkakunnalla ei ole opiskelija-asuntoja tai jos opiskelijat tarvitsevat tukea asumisessaan, monet koulut ovat järjestäneet ulkopaikkakuntalaisten asumisen koulun läheisyydessä toimivan asuntolan avulla. Asuntolassa asutaan yleensä soluasunnoissa, mutta monissa asuntoloissa on tarjolla myös oma huone. Asuntoloissa saattaa lisäksi olla mahdollisuus itsenäisen elämisen opetteluun tähän tarkoitukseen varatussa asunnossa. (Järvenpään koulutuskeskus, 2007; Turun Aurainstituutti, 2008.)

Asuntoloiden asukkailla on lähes poikkeuksetta ympärivuorokautinen mahdollisuus ottaa yhteyttä henkilökuntaan. Asuntolasta riippuen työntekijä on joko fyysisesti asuntolan tiloissa tai hänet saa kiinni puhelimitse. Usein asuntolassa asuminen edellyttää melko itsenäisen asumisen taitoja. (Järvenpään koulutuskeskus, 2007; Turun Aurainstituutti, 2008.)

Esimerkiksi Järvenpään koulutuskeskus ja Turun Aura- instituutti tarjoavat asuntola-asumismahdollisuutta opiskelijoilleen, joista osa tarvitsee tukea itsenäisessä asumisessa. Molempien koulujen asuntoloissa on sekä yhden hengen että soluasuntoja. Asuntolan asuk-

kailla on mahdollista saada ohjausta muun muassa siivoukseen ja vapaa-ajan toimintaan. (Järvenpään koulutuskeskus, 2007; Turun Aurainstituutti, 2008.)

Keskuspuiston ammattiopiston asuntolassa asuminen ei merkittävästi eroa edellä mainittujen oppilaitosten asuntola-asumisesta. Näin ollen, opinnäytetyössä esitetyn suosituksen pohjalta tehdyn alkuhaastattelulomakkeen käyttö voisi olla mahdollista myös näissä ja muissa samankaltaisissa asuntoloissa.

2.1 Keskuspuiston ammattiopisto

Keskuspuiston ammattiopisto on ORTON Invalidisäätiön ylläpitämä ammatillinen erityisoppilaitos ja erityisopetuksen kehittämiskeskus. Ammattiopisto tarjoaa erilaisia opetus-, kehittämis- ja asiantuntijapalveluita opiskelijoille, oppilaitoksille ja muille yhteistyötahoille. Toiminnassaan opisto painottaa yksilöllistä palvelua ja pyrkii tukemaan opiskelijoita kuntoutumisessa, oppimisessa ja elämänhallinnan paranemisessa. Opetussuunnitelmien yksilöllisyys ja joustavuus sekä oppilasryhmien pienuus tarjoavat hyvän lähtökohdan opiskelulle. (Keskuspuiston ammattiopiston esite, Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin.)

Keskuspuiston ammattiopiston tavoitteena on valmistuneiden opiskelijoiden hyvä, yksilöllisesti mitoitettu ammattitaito, elinikäinen halu oppia uusia asioita ja mahdollisuus sijoittua yhteiskuntaan sen täysivaltaisena jäsenenä. Keskuspuiston ammattiopistossa on mahdollisuus opiskella tekniikan- ja liikenteen sekä matkailu-, ravitsemus-, talous- ja kulttuurialan perustutkintoon johtavia opintoja, jotka muodostuvat ammatillisista ja yhteisistä yleissivistävistä opinnoista. Lisäksi opisto tarjoaa ammatillista lisäkoulutusta ja oppisopimuskoulutusta. (Keskuspuiston ammattiopiston esite, Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin.)

Erityisenä koulutustehtävänä opistolla on erityisopetuksen järjestäminen sekä erityisopetuksen yhteydessä vammaisille annettavasta valmentavasta ja kouluttavasta opetuksesta ja

ohjauksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä huolehtiminen. Lähtökohtana valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa on opiskelijan tarpeista lähtevä yksilöllinen opetus ja ohjaus. (Keskuspuiston ammattiopiston esite, Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin.)

2.2 Keskuspuiston ammattiopiston asuntola

Helsingin seudun ulkopuolelta tulevilla opiskelijoilla on mahdollisuus maksuttomaan asumiseen Keskuspuiston ammattiopiston asuntolassa, joka sijaitsee opiston pihapiirissä Helsingin Ruskeasuolla. Yhteensä opiskelijoita asuntolassa asuu enimmillään 70 - 80. Asunnot ovat viiden hengen soluasuntoja, joissa on kaksi kahden ja yksi yhden hengen huone. Lisäksi asunnossa on yhteinen keittiö, kylpyhuone ja wc. Asunnot ovat kalustettuja, ja ne on varustettu valmiiksi muun muassa tavallisimmilla ruoanlaittovälineillä, kuten kattilalla, kahvinkeitinillä ja paistinpannalla, sekä siivousvälineillä. (Keskuspuiston ammattiopiston, Toimintakertomus 2006 -2007: 13)

Asuntolassa on suurimmaksi osaksi ympärivuorokautinen päivystys. Viikonloppuisin yövalvontaa ei ole, joten opiskelijoiden toivotaan viettävän viikonloput kotonaan, jos se on mahdollista. Henkilökunnan läsnäolosta, tuesta ja ohjauksesta huolimatta asuntolassa asuminen edellyttää itsenäisen asumisen taitoja tai henkilökohtaisen avustajan läsnäoloa. Asukkaiden tulisi suoriutua melko itsenäisesti ainakin aamiaisen ja iltapalan valmistuksesta, sekä henkilökohtaisen hygienian huolehtimisesta ja asunnon siisteydestä. Lounas opiskelijoille tarjotaan koulussa. Kerrallaan työvuorossa on 1-2 asuntolaohjaajaa 70 - 80 asukasta kohti, joten asukkaiden henkilökohtaisena avustajan toimiminen on mahdotonta. Asuntolassa on pyritty järjestämään lisäohjausta aamu- ja iltatoimiin uudelleen järjestelmällä asuntolan ohjaajien työvuoroja. Ohjaajat antavat tukea ja neuvoja mahdollisuuksien mukaan ja tarvittaessa on mahdollisuus saada toimintaterapeutin apua. (Keskuspuiston ammattiopiston, Toimintakertomus 2006 -2007: 13; Antti Pitkänen 2008: Haastattelu 25.2.2008.)

Asuntolan arkeen kuuluu myös vilkasta harrastetoimintaa: elokuvia, keramiikkatöitä, maalausta ja kankaankudontaa. Asuntolan yhteydessä on useita yhteisiä harrastetiloja kuten punttisali, biljardipöytä ja oleskeluhuone televisioineen, sekä kirjoja, lehtiä ja päivittäinen Helsingin Sanomat. Lisäksi opiskelijoiden käytössä on useita kuntosaleja ja uimahalli. (Keskuspuiston ammattiopiston esitteet: Ammatillisen erityisopetuksen kehittämiskeskus:21 ja Opiskelijan opas 2006 -2007: 14.)

2.3 Keskuspuiston ammattiopiston asuntolassa asumisen kuvaus

Ohjauksesta huolimatta asuntolassa asuminen on Keskuspuiston asuntolan vastaavan ohjaajan Antti Pitkäsen (2008) mukaan vaativaa. Sosiaaliset taidot ovat hänen mielestään yksi tärkeimmistä lähtökohdista asuntolassa asumiselle. Esimerkiksi makuuhuoneiden, keittiön ja kylpyhuonetilojen jakamisessa tarvitaan paljon sosiaalisia taitoja. Lisäksi asukkaiden tulisi kyetä mahdollisimman itsenäisesti huolehtimaan terveellisen aamupalan, välipalojen ja iltapalan valmistamisesta, sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja siisteydestä. Nämä taidot eivät välttämättä ole itsestäänselvyyksiä kotoa muuttavalle nuorelle ja taitojen vajavuus tai puute saattaa tulla yllätyksenä sekä nuorelle itselleen että myös hänen vanhemmilleen, vaikka niiden tarve asuntolapaikkaa hakiessa pyritäänkin tuomaan esiin.

Asuntolassa opiskelija saa turvallisessa ympäristössä opetella itsenäistä arjessa selviytymistä. Se, että asukas ei vielä osaa kaikkea, ei Antti Pitkäsen (2008) mukaan välttämättä ole huono asia. Ohjausta on mahdollista saada, mutta ohjaajien resurssit ovat rajalliset. Kunhan perustaidot, kuten henkilökohtaisesta hygieniasta huolehtiminen, yksinkertaisten ruokien valmistaminen ja muiden kanssa toimeen tuleminen, ovat olemassa, on asuntolan henkilökunnalle palkitsevaa seurata asukkaan oppimista ja kasvua.

Päivittäiset rutiinit ja niiden sujuminen ovat asuntolassa tärkeitä. Rutiineilla pyritään helpottamaan ohjaajien työn suunnittelua ja varmistamaan asukkaiden arjen sujuminen. Aamulla asukas herää, valmistaa ja syö aamupalan itsenäisesti, jonka jälkeen alkaa koulupäivä. Koulussa tarjotaan lounas. Koulun jälkeen on vapaa - aikaa. Vapaa-ajalla on mahdollista osallistua erilaisiin ohjattuihin harrasteryhmiin, kuten keramiikka- ja punttisalitunnille tai

muuhun toimintaan. Illalla tulisi mennä ajoissa nukkumaan, jotta seuraavana päivänä jaksaisi taas herätä kouluun.

Aamut ja illat ovat kriittisintä aikaa arjen sujumisen kannalta, kertoo Antti Pitkänen. Etenkin iltaisin ohjaajat joutuvat muistuttamaan nukkumaanmenosta. ”Ei yövalvominen sovi kenellekään koulua käyvälle.” (Pitkänen 2008.) Toinen asia mikä ei sovi asuntolaan, on alkoholi, ja sen käytöstä hän toivoisi keskustelua yhdessä asunnonhakijan kanssa ennen asuntolaan muuttoa.

Keskuspuiston asuntolassa on mahdollista saada tukea arjen sujumiseen. Kiireisintä aikaa sekä opiskelijoille, että ohjaajille ovat aamut ja illat. Aamulla apua saa mahdollisuuksien mukaan muun muassa heräämiseen, henkilökohtaisen hygienian muistamiseen, aamiaisen valmistamiseen, kouluun lähtöön ja vastaavasti illalla muistutellaan iltapesuista, valmistetaan iltapalaa ja ohjataan nukkumaan hyvissä ajoin. Tukea saa myös vapaa-aikaan erilaisen järjestetyn toiminnan kautta. (Pitkänen 2008.)

Asuntolan henkilökunnan lisäksi tukea arjen sujumiseen on mahdollista saada myös toimintaterapeutilta. Yksilöllisessä toimintaterapiassa opetellaan muun muassa ruoanvalmistusta. Terapeutin kanssa voi harjoitella myös muita arkitaitoja. Lisäksi tarjolla on myös vuorovaiikutustaitoja harjaannuttava ryhmä. Toimintaterapeutti antaa tukea yhteistyössä muun henkilökunnan kanssa. Vaikka itsenäisen asumisen harjoittelu on tärkeä osa asukkaiden elämää, on pääpaino kuitenkin opiskelussa. Toimintaterapian ja muiden tukitoimien onkin tarkoitus omalta osaltaan mahdollistaa opintojen sujumista. (Harriet Valovirta: Haastattelu 16.6.2008.)

2.4 Asuntolan asukkaat lomakkeen kohderyhmänä

Koska Keskuspuiston ammattiopistossa opintosuunnitelmat ovat hyvin yksilöllisiä, pyrkii myös asuntola omalta osaltaan vastaamaan tähän yksilöllisyyden haasteeseen. Asumismuotoja onkin monenlaisia, vakituisista asukkaista vain muutaman päivän asuntolassa asuviin koulutuskokeilijoihin. Vakituiset asukkaat ovat pääkaupunkiseudun ulkopuolelta tulevia opiskelijoita. He opiskelevat ammattiopistossa valmentavalla linjalla ja asuvat asuntolassa arkipäivisin lukuvuosien aikana. Lähes kaikki nuorisosta opiskelijat ovat täysi-ikäisiä. Aikuisopiskelijoiden keski-ikä on noin 25- vuotta.

Kaikki asukkaat opiskelevat keskuspuiston ammattiopistossa sinä aikana, kun he asuvat asuntolassa ja jokaisella heistä on jonkinlaisia oppimisen tai opiskelun vaikeuksia, joihin he tarvitsevat erityistä tukea. Uudella toimintakykyä kartoittavalla lomakkeella kohderyhmänä on asuntolan koko asukaskunta, joka koostuu eri-ikäisistä, erirotuisista ja toimintakyvyltään hyvin erilaisista henkilöistä. Kaikilla asukkailla on kuitenkin sama päämäärä: mahdollisimman itsenäinen ja mielekäs elämä. (Pitkänen & Valovirta 2007; Valovirta 2007.) Seuraavaksi esittelen näitä lomakkeen eri kohderyhmiä.

Koulutuskokeilijat ovat kahdesta päivästä kahteen viikkoon kestäväällä ajanjaksolla opiskelevia nuoria. Koulutuskokeilun aikana selvitetään ja varmistetaan opiskelijan soveltuvuus alalle. Selvityksen tekevät opiston opettajat ja psykologi haastatteluiden sekä ammattialalle tyypillisten tehtävien perusteella. Tänä aikana myös opiskelijalle tarjoutuu tilaisuus tutustua yhteen tai useampaan alaan käytännön kokemusten kautta. Koulutuskokeilussa olevalla opiskelijalla on oikeus asuntolapaikkaan samoilla perusteilla kuin muillakin opiskelijoilla. (Keskuspuiston ammattiopisto: Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin.)

Asumisharjoittelijat koostuvat niistä opiston opiskelijoista, jotka suunnittelevat jatko-opintoja kauempana tai ovat muuten aikeissa muuttaa pois kotoa. Osa asumisharjoittelijois-

ta opiskelee niin sanotulla AVA (Ammatillisiin opintoihin valmentava) – koulutuslinjalla. Sen tarkoituksena on antaa opiskelijalle valmiuksia jatkaa opintojaan omien kykyjensä mukaisesti ammatilliseen peruskoulutukseen toisen asteen oppilaitoksessa, ottamaan vastuuta ja selviytymään mahdollisimman itsenäisesti omasta elämästään. Koulutukseen valitaan ensisijaisesti erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita, ja sen kesto on 40 opintoviikkoa. Koulutuksen sisältöön kuuluu muun muassa luokkaopetusta, koulutuskokeilujaksoja ja tarvittaessa asumis- ja työharjoittelua. (Keskuspuiston ammattiopisto: Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin.)

Asumisharjoittelijoita tulee kuitenkin myös muista opiskelijaryhmistä, kuten perustutkinon suorittajia, sekä TYVA (Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava) - opiskelijoita.

Kevästä 2008 alkaen asumisharjoittelu on ollut mahdollista suorittaa toimintaterapeutin ohjaamana. Valmennuksen sisältö suunnitellaan yksilöllisesti jokaisen opiskelijan kohdalla. Suunnittelu koostuu kolmesta eri osasta; alkuarviointi, harjoittelu ja loppuarviointi ja yhteenveto. Harjoittelun aikana opiskelija saa tukea ja harjoitusta päivittäisten toimintojen suorittamiseen. Toimintaterapeutin ohjaamaan asumisharjoitteluun ovat tervetulleita kaikki opiston opiskelijat, joiden tarpeisiin harjoittelu vastaa. (Valovirta 2008)

3 MONIAMMATILLISUUS JA INHIMILLISEN TOIMINNAN MALLI ASIAKKAAN KOHTAAMISESSA

Päätin lähestyä aihetta kahdesta eri suunnasta. Toisaalta moniammatillisen; Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen (ICF 2005), ja toisaalta toimintaterapian; Inhimillisen toiminnan mallin (Kielhofner 2008) näkökulmasta. Valitsin moniammatillisen teoriapohjan, koska suosituksen pohjalta tehtävän alkuhaastattelulomakkeen käyttäjäryhmä tulee olemaan moniammatillinen. Toimintaterapian teorian näkökulma henkilön subjektiivisen näkökulman ja haastattelun, sekä ympäristön tärkeydestä toimintakykyä arvioitaessa täydentää mielestäni sopivasti ICF:n (2005) tarjoamaa luokitusta.

ICF(2005) on toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus. Se antaa mahdollisuuden henkilön toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden tarkasteluun moniammatillisena viitekehyksenä. Se antaa myös työkalut toimintakyvyn eri osa-alueitten jaotteluun, ottamalla huomioon myös toimintaympäristön ja sen vaikutukset(ICF 2005:3, 7-8). Moniammatillisena viitekehyksenä ICF sopii hyvin suositukseni teoriaksi, tulevan alkuhaastattelulomakkeen moniammatillisen käyttäjäryhmän vuoksi. Sen avulla kykenen vastaamaan myös yhteistyötahon toiveisiin lomakkeen selkeydestä. Erityisen tärkeänä pidän sitä, että ICF antaa tarkat määritelmät kulloinkin kyseessä olevasta toimintakyvyn osa-alueesta, jolloin mielipide eroja eri ammattiryhmien kesken toivoisi syntyvän vähemmän.

Inhimillisen toiminnan malli tarkastelee henkilöä ja hänen toiminnallista osallistumistaan kokonaisvaltaisesti ottaen huomioon subjektiivisen ja objektiivisen näkökulman, sekä ympäristön vaikutuksen.(Kielhofner 2008) Se korostaa ihmisen oman näkemyksen vaikutusta toimintakykyynsä ja tämän näkemyksen huomioon ottamisen tärkeyttä toimintakykyä arvioitaessa. Inhimillisen toiminnan mallin avulla pyrin tuomaan esiin haastattelun tärkeyden henkilön toimintakykyä arvioitaessa ja siten myös perustelevaan sitä yhtenä keinona asuntolan asukkaiden toimintakykyä kartoitettaessa.

Seuraavaksi kerron hieman tarkemmin näistä osa-alueista.

3.1 Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus

ICF (International Classification of Functioning, Disability and Health 2005) on kansainvälinen luokitus, joka määrittelee terveyden osatekijöitä ja terveyteen liittyviä osatekijöitä. Se mahdollistaa toiminnallisen terveydentilan ja terveyteen liittyvän toiminnallisen tilan tarkastelun yhteisesti sovitun kielen avulla kaikkien terveydenhuoltoon osallistuvien ammattilaisten kesken. (ICF 2005: 3.)

Luokituksen tavoitteena onkin muun muassa eri käyttäjäryhmien välisen viestinnän parantaminen, tietojen kansainvälisen vertailun mahdollistaminen eri terveydenhuollon erikois-

alojen, palveluiden ja ajankohtien välillä. Tavoitteena on myös tarjota dokumentointiväline terveydenhuollon kirjausmenetelmiä varten. (ICF 2005: 5.)

ICF kuvaa toimintakykyä ja sen rajoitteita kaksiosaisesti. Se käsittelee sekä toimintakykyä ja toimintarajoitteita, eli ruumiiseen liittyviä, että kontekstuaalisia, eli ympäristöön liittyviä tekijöitä. Toimintakykyä ja sen rajoitteita kuvaava osa muodostuu ruumiin/kehon toimintoja ja ruumiin rakenteita tarkastelemaan Ruumis/keho-osa-alueeseen, sekä toimintakykyä yksilön ja yhteiskunnan näkökulmasta tarkastelemaan suoritukset ja osallistuminen-osa-alueeseen. Kontekstuaaliset, eli ympäristötekijät vaikuttavat kaikkiin toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden aihealueisiin. (ICF 2005: 7–8)

Näitä osa-alueita voidaan käyttää kahdella eri tavalla. Niillä voidaan toisaalta kuvata ongelmia, eli toimintarajoitteita ja toisaalta toiminnallisen terveydentilan ja terveyteen liittyvän tilan neutraaleja piirteitä, eli toimintakykyä. (ICF 2005:8.)

ICF-luokituksessa on olemassa suppea sekä laaja laitos. Molemmissa laitoksissa kuvauskohteet ovat sisäkkäisiä siten, että laajat kokonaisuudet sisältävät yksityiskohtaisempia kokonaisuuksia. Osa-alueet sisältävät pääluokkia, joiden alle on yksityiskohtaisemmin kuvattu osa-alueeseen liittyviä eri toimintoja ja asioita. Eri luokat on erotettu toisistaan koodin.(ICF 2005:21) Esimerkiksi Ympäristötekijät-osa-alueen alla on pääluokka 1; Tuotteet ja teknologiat, jonka alla e 110; Syötävät ja juotavat tuotteet ja aineet henkilökohtaiseen kulutukseen, jonka alla esimerkiksi e 1101; lääkkeet.(s.171–172) Sekä laajassa että suppeassa laitoksessa koodit vastaavat toisiaan, joten myös laajasta laitoksesta on mahdollista koostaa suppean laitoksen mukainen luokittelu(ICF 2005:21).

ICF-luokituksen keinoin saadaan selville opiskelijan toimintakykyyn liittyviä tekijöitä, kuten esim. kehon toiminta, ruumiinrakenne, suorituskky ja kykeneminen osallistumaan. Koska opinnäytetyössäni keskityn erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin, on kiinnitettävä huomiota siihen, että opiskelija pystyy tulemaan toimeen asuntolaolosuhteissa ja saa itsensä ymmärretyksi opiskelutilanteessa. Luokitus kiinnittää huomiota paitsi fyysisiin ominai-

suuksiin, kuten liikkuminen, myös henkilöiden väliseen vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin.

3.2 Inhimillisen toiminnan malli

Inhimillisen toiminnan malli perustuu olettamukseen siitä, että toiminnallinen suoriutuminen on keskeinen voima tarkasteltaessa ihmisen hyvinvointia. Se mahdollistaa ihmisen toimintakyvyn häiriöiden ja toiminnallisen käyttäytymisen teoreettisen tarkastelun. Se korostaa henkilön subjektiivisen näkemyksen tärkeyttä toimintakykyä arvioitaessa, koska subjektiivinen näkemys omasta toimintakyvystä vaikuttaa paljon henkilön todelliseen toimintakykyyn. (Kielhofner 2008: 68–69.)

Inhimillisen toiminnan malli jakaa tekemisen (doing) eri tasoihin. Näitä toiminnan tasoja ovat toiminnallinen osallistuminen, toiminnallinen suoriutuminen, sekä toiminnalliset taidot. Toiminnallinen osallistuminen tarkoittaa henkilön sitoutumista työhön, leikkiin tai päivittäiseen elämään sen mukaisesti, miten ne ovat osa hänen sosiaalikkulttuurista kontekstiaan ja toivottavia tai välttämättömiä hyvinvoinnin kannalta. Siihen lasketaan sekä osallistuminen että subjektiivinen kokemus omasta osallistumisesta. Toiminnallisella suoriutumisella tarkoitetaan henkilön suoriutumista erilaisista tehtävistä. Tottumus ja roolit vaikuttavat suoriutumiseen. Toiminnalliset taidot mahdollistavat toiminnallisen suoriutumisen. Ne jaetaan kolmeen ryhmään. Motoriset taidot (kehon hallinta, tavaroiden liikuttaminen ym.), prosessuaalitaidot (looginen päättely, oikeiden työkalujen löytäminen, ongelmanratkaisukyky ym.) ja viestintä ja vuorovaikutustaidot. (Kielhofner 2008:101–103)

Inhimillisen toiminnan malli huomioi myös ihmisen ympäristön vaikutuksen hänen toimintakykyynsä. Sen mukaan ympäristö voidaan jakaa erilaisiin fyysisiin ja sosiaalisiin ympäristöihin, joissa henkilön toimintaan vaikuttavat ympäristön muun olemuksen lisäksi myös siinä vallitseva kulttuuri. Toimintaympäristöt, eli ne lukuisat ympäristöt, joissa elämämme aikana joudumme toimimaan, sisältävät sekä toimintaa rajoittavia että sitä mahdollistavia elementtejä. Ympäristö ja sen sisältämä toimintakulttuuri asettavat myös vaatimuksia. Se, miten jokainen ympäristönsä kokee, on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat muun muassa hen-

kilön omat arvot, mielenkiinnonkohteet, roolit ja tottumukset. Jotta henkilö pystyisi suoriutumaan tietyssä ympäristössä, hän tarvitsee sopivasti haasteita. Liian helpoksi tehty ympäristö saattaa tylsistyttää ja liian vaativa ympäristö taas vastaavasti saattaa aiheuttaa toivottomuuden tunteita. (Kielhofner 2008:86–88) Näistä, Inhimillisen toiminnan mallin (2008), perusajatuksista keskityin opinnäytetyössäni subjektiivisen ja objektiivisen näkökulman, sekä ympäristön merkitykseen henkilön toimintakykyä arvioitaessa.

Koska henkilön subjektiivinen näkemys omasta toimintakyvystä vaikuttaa hänen toimintaansa (Kielhofner 2008:68–69), olisi alkuhaastattelussa tärkeää saada esiin myös haastateltavan oma näkemys toimintakyvystään. Opinnäytetyössäni subjektiivisen näkökulman merkitys korostuu, koska kyseessä on haastattelukaavakkeen suositus. Haastattelu perustuu näkemukseen siitä, että haastateltava on haastattelutilanteessa asiantuntija ja haastattelija kysymysten asettaja. Tämä ei kuitenkaan estä haastattelijaa tekemään omia havaintojaan ja kirjaamasta niitä tuomalla näin esiin myös objektiivisen näkökulman kyseessä olevaan asiaan. (Ruusu vuori, Tiittula 2005: 23, 36-38)

Myös opiskelijan elämänhistorialla ja ympäristöllä on suuri merkitys hänen hyvinvoinnilleen ja tulevaisuudelleen. Tätä subjektiivista kokemusta on kartoitettava yhteistyössä opiskelijan kanssa. Opiskelijan käsitys omasta toimintakyvystään ja toimintaympäristön vaikutuksesta on merkityksellinen tieto alkuhaastattelussa yksilöllisen tuen mahdollistamiseksi. Opiskelijan tähänastiset toimintaympäristöt, saavutukset, odotukset ja toiveet tulevaisuuden suhteen tulee kartoittaa jo alkuhaastattelussa, jotta häntä voitaisiin tukea ja kannustaa hänen tarpeisiinsa sopivalla tavalla. Tämä on tarpeen myös siksi, että oppilaan oma käsitys toimintakyvystään voi olla eriävä haastattelijan näkemyksen kanssa. On siis luontevaa keskustella alkutilanteessa asiasta.

4 SUOSITUS ALKUHAASTATTELULOMAKKEEKSI

Aloitin suosituksen luomisen tutustumalla kolmeen opiston ja asuntolan käytössä oleviin, käytöstä poistuneisiin ja käyttämättä jääneisiin lomakkeisiin (Liite 1,2 ja 3). Lomakkeet on tehty tarkoituksena kartoittaa asuntolan asukkaiden toimintakykyä ja itsenäisen asumisen taitoja. Niistä valitsimme yhdessä toimintaterapeutti Harriet Valovirran kanssa suosituksen perustaksi hänen vuonna 2005 tekemänsä toiminnallisten perusvalmiuksien ja elämänhallinnan arviointilomakkeen. Valintaan vaikutti eniten se, että toimintaterapeutti oli itse käyttänyt kyseistä lomaketta, kun taas muut lomakkeet olivat jääneet lähes kokonaan käyttämättä. Tämä helpotti tiedon keräämistä siitä, millaiset asiat yleensä lomakkeessa koettiin hyväksi. Lomake perustuu alun perin Raha-automaattiyhdistyksen rahoittamaan projektiin, jonka tuotoksena syntyi vuonna 2003 kaavake; Aspergerin ensiaskeleet itsenäiseen työhön ja elämään. Tämä jälkeen kyseistä kaavaketta käytettiin pohjana TOPE (Toiminnalliset perusvalmiudet) arviointisalkun (2005) itsearviointiosuuteen, joka on tarkoitettu lähinnä mielenterveyskuntoutujille. Tätä 17 sivuista arviointisalkkua lyhentämällä ja muokkaamalla Keskuspuiston ammattiopiston toimintaterapeutti Harriet Valovirta kokosi olemassa olevan arviointilomakkeen.

Jo olemassa oleva lomake toi omalta osaltaan vihjeen toiveista ja tarpeista alkuarviointilomakkeen suhteen. Sen sisällöstä saatoin alustavasti päätellä mitä asioita alkuhaastattelussa toivottiin otettavan esiin. Olemassa olevan lomakkeen pohjalta keskustelin opiston toimintaterapeutti, Harriet Valovirran, sekä asuntolan henkilökunnan kanssa. Asuntolan henkilökunnalla oli mahdollisuus myös kirjalliseen kommentointiin lomakkeen perusteella.

Saadakseni lisätietoa ja tarkennusta keskusteluiden ja kirjallisen informaation kautta saamiini tietoihin, haastattelin sekä opiston toimintaterapeuttia, Harriet Valovirtaa että asuntolan vastaavaa ohjaajaa, Antti Pitkästä. Haastatteluiden suunnittelussa käytin apunani haastatteluun liittyvää kirjallisuutta (Ruusuvuori- Tiittula 2005).

Keskusteluiden, kirjallisen kommentoinnin ja haastattelujen toteuttamisesta ja dokumentoinnista kerron tarkemmin seuraavaksi.

4.1 Olemassa olevan lomakkeen tarkastelu

Keskustelin asuntolan henkilökunnan, sekä opiston toimintaterapeutin, Harriet Valovirran kanssa heidän näkemyksistään ja kokemuksistaan nykyisestä lomakkeesta. Valitsin keskustelun yhdeksi tiedonkeruumenetelmäksi, koska halusin heti aluksi mahdollisuuden tutustua yhteistyökumppaneiden ja asuntolan henkilökunnan mielipiteisiin. Keskustelu oli haastattelua vapaamuotoisempi tapa sekä minulle kerätä että keskustelijoille tuottaa informaatiota. Se soveltui hyvin alkukartoituksen tekemiseen yhteistyökumppanin toiveista ja antoi tarvittavan alkusysäyksen työlle.

Keskustelutilanteet olivat vapaamuotoisia tukeutuen kuitenkin ennalta laatimiini kysymyksiin, jotka nousivat olemassa olevan lomakkeen pohjalta. (Liite 4).

1. Mitkä asiat lomakkeessa ovat toimivia?
2. Mitä asioita haluaisit lomakkeessa muuttaa?
3. Millä tavalla/minkälaisiksi muuttaisit niitä?
4. Millä tavalla toivoisit tulevan alkuhaastattelulomakkeen parantavan tiedonsaantiasi verrattuna nykyiseen lomakkeeseen?

Asuntolan henkilökunnan kanssa käymissäni keskusteluissa oli paikalla 2-4 henkilöä. Myös asuntolan vastaava ohjaaja, Antti Pitkänen osallistui keskusteluihin.

Koska asuntolan ohjaajat tekevät vuorotyötä ja ovat siksi vaikeasti tavoitettavissa, annoin mahdollisuuden kommentoida kaavaketta myös kirjallisesti. Kirjallinen kommentointi oli täysin vapaamuotoista, perustuen kuitenkin keskusteluissa käytettyihin kysymyksiin. Siltä osin keskustelut ja kirjallinen kommentointi ovat verrannollisia, vaikka henkilökohtainen kommunikointi mahdollisti laajemman keskustelun aiheen sisällöstä.

Toimintaterapeutin kanssa käymäni keskustelut olemassa olevasta lomakkeesta käsittelivät samoja teemoja, kuin asuntolan henkilökunnan kanssa käymäni keskustelut, hänen ammatillisesta näkökulmastaan. Näiden keskustelujen tarkoituksena oli löytää molemmille edellä mainituille osapuolille opiskelijan alkuarvioinnin kannalta olennaisimpia asioita.

Jaoin keskusteluissa ja kirjallisista kommenteista esiin tulleet asiat kolmeen ryhmään, jotka olin muodostanut teemoittelun periaatteiden mukaisesti (Hirsjärvi-Hurme 2004) opinnäytetyöstä nousevien tärkeiden teemojen pohjalta. Nämä kolme ryhmää olivat; Teoriapohjaan, sisältöön ja ulkoasuun liittyvät asiat. Näiden ryhmien alle poimin keskusteluissa tekemistäni muistiinpanoista kommentteja.

Päälimmäisiksi toiveiksi nousivat lomakkeen lyhentäminen ja selkeyttäminen. Olemassa olevan arviointilomakkeen sisällön antamaa informaatiota pidettiin sinällään tärkeänä, mutta monilta osin liian yksityiskohtaisena alkuhaastattelussa käsiteltäväksi. Hyvänä asiana pidettiin muun muassa sitä, että lomakkeessa on mahdollisuus myös tarvittaessa kommentoida vastaustaan. Lääkityksen selkeä näkyvyys ja asukkaan asuinkokemukset olivat niitä asioita, joiden toivottiin tulevan paremmin esiin tulevassa alkuhaastattelulomakkeessa. Lääkityksestä riippuen lääkkeen ottamisella tai ottamatta jättämisellä koettiin voivan olla suuri vaikutus asukkaan itsestä huolehtimisen kykyyn ja terveyden kannalta turvalliseen asumiseen. Asukkaan aiempien asuinkokemusten tuntemisen taas koettiin antavan jonkinlaisen viitteen asukkaan alussa tarvitseman informaation ja tuen määrästä ja laadusta.

Tulosten valossa tarkastelin olemassa olevaa kaavaketta ja muodostin kuvan asuntolan työntekijöiden ja ammattiopiston toimintaterapeutin mielipiteistä ja toiveista uuden alkuhaastattelulomakkeen suhteen.

4.2 Vastaavan asuntolanohjaajan ja Keskuspuiston toimintaterapeutin haastattelut

Haastatteluiden kysymykset olivat molemmille osapuolille samat lukuun ottamatta muutamien painotusta haastateltavien oman ammatin ja siitä nousevien tarpeiden mukaan. (Liite 5) Kysymyksiä oli yhteensä kymmenen ja niiden pohjana toimivat olemassa olevan lomakkeen pohjalta käydyt keskustelut ja tarve niissä esiin tulleiden asioiden tarkentamiseen. Haastateltavien vastaukset kysymyksiin olivat hyvin samansuuntaisia huolimatta siitä, että molemmat vastasivat niihin oman ammattinsa kannalta.

Vastausten tarkastelussa käytin apunani Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen (2005) jakoa ruumiin/kehon toimintoihin, ruumiin rakenteisiin, suorituksiin ja osallistumisiin, sekä ympäristötekijöihin. Näiden osa-alueiden alle poimin haastattelussa esiin tulleet, suosituksen kannalta olennaiset, asiat. Näitä olivat muun muassa lääkitys ja lääkkeen ottaminen, apuvälineet ja niiden käyttö, kommunikointi henkilökunnan ja muiden asukkaiden kanssa, henkilökohtainen hygienia ja edelliset ja nykyinen asuinympäristö ja -tapa. Kaikki poimimani asiat asettuivat lopulta kahden osa-alueen, ympäristötekijät, sekä suoritukset ja osallistuminen, alle. Tämän jälkeen lajittelin asiat seuraavien, osa-alueitten alla olevien, pääluokkien ja niihin kuuluvien yksityiskohtaisempien kuvauskohteiden alle; Tuotteet ja teknologiat, Tuki ja keskinäiset suhteet, Palvelut, hallinto ja politiikat, Kommunikointi, Liikkuminen, Itsestä huolehtiminen, Kotielämä, Henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet, sekä Yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä.

5 SUOSITUS ALKUHAASTATTELULOMAKKEEN SISÄLLÖKSI

Opinnäytetyöni perusteella suosittelen, että alkuhaastattelulomake jaettaisiin Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälisen luokituksen, ICF:n (2005) mukaisesti. ICF-luokituksen (2005) tavoite toimia yhteytenä eri terveyden alan ammattilaisten kesken (ICF 2005: 5.), sopii myös tulevan alkuhaastattelulomakkeen tavoitteisiin. Alkuhaastattelulomakkeelle asetettujen odotusten kannalta on tärkeää ottaa huomioon lomakkeen laaja käyttäjäryhmä. On hyvä saada tietoa siitä, miten asuntolaan asumaan tuleva henkilö näkee itsensä toimijana, mutta toimintakykyä arvioitaessa on kuitenkin tärkeää myös arvioijan objektiivinen näkemys arvioitavan toimintakyvystä. Nämä näkemykset yhdessä muodostavat toimintakyvyn arvioinnin. (Kielhofner 2008:81–82.) ICF-luokituksen (2005) avulla alkuhaastattelussa saadut tiedot ovat helpommin jaettavissa muiden haastateltavan kanssa työskentelevien tahojen kesken.

Jako tapahtuisi tällöin niiden osa-alueiden ja pääluokkien mukaisesti, joiden alle tutkimuksessani esiin tulleet alkuhaastattelun kannalta olennaiset asiat analyysissäni asettuivat. Ympäristötekijät-osa-alueesta mukana olisivat Tuotteet ja teknologiat, Tuki ja keskinäiset suhteet, Palvelut, hallinto ja politiikat ja Suoritukset ja osallistuminen-osa-alueesta Kommunikointi, Liikkuminen, Itsestä huolehtiminen, Kotielämä, Henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet, sekä Yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä.(ICF 2005)(Liite 6)

Näiden pääluokkien alle sijoittuisivat haastatteluiden ja keskusteluiden pohjalta esiin tulleet toiminnot ja niiden alle kysymykset, jotka antaisivat tietoa asukkaan toimintakyvystä ja mahdollisista toimintarajoitteista. Kysymysten sisältö muodostuisi keskusteluissa ja haastatteluissa esiin tulleiden toiveiden ja tarpeiden pohjalta siten, että se noudattaisi ICF-luokituksen (2005) luokkien sisältöä. Kysymykset olisi muodostettu selkokielen perusteiden mukaisesti. (Liite 6)

Toimintakyvyn ja toimintarajoitteiden lisäksi tulisi haastattelulomakkeen antaa tietoa myös opiskelijan entisistä ja nykyisistä elinympäristöistä sen verran kuin on tarpeellista asukkaan asuntolassa asumisen kannalta. Edellisissä toimintaympäristöissä muodostuneet roolit, tottumukset ja kulttuuri vaikuttavat myös yksilön selviytymiseen uudessa toimintaympäristössä. (Kielhofner 2008) Asuntolaan muuttaminen on monelle nuorelle suuri elämän ja ympäristön muutos. Moni opiskelija muuttaa asuntolaan kotoaan vailla kokemusta itsenäisestä asumisesta. Esimerkiksi itsenäinen ruokailu on monelle ongelma. Vanhemmat ja opiskelija saattavat olla sitä mieltä, että kyseinen asia on kunnossa ja sujuu hyvin, mutta asuntolassa käy ilmi, että asukas ei osaa itse valita tilanteeseen sopivaa ruokaa tai syö hyvin yksipuolisesti. (Pitkänen 2008.) Tämän vuoksi ympäristön vaikutuksen esiintuominen ja sen huomiointaminen alkuhaastattelussa on erittäin tärkeää. Jotta asuntolan henkilökunta voisi saada mahdollisimman hyvän kuvan asukkaan taidoista, olisi Antti Pitkäsen (2008) mielestä hyvä saada tietoa myös asukkaan aikaisemmista asumisympäristöistä ja niissä mahdollisesti esiintyneistä ongelmista tai saadusta tuesta. Myös ammattiopiston toimintaterapeutti Harriet Valovirta pitää tärkeänä asukkaan aikaisempien asumisympäristöjen tuntemusta ja esimerkiksi tietoa siitä, onko asukkaalla aikaisempia kokemuksia asuntola-asumisesta (Valovirta 2007).

Suosittelen, että ympäristö-osa-alueen pääluokkiin, tuotteet ja teknologia, tuki ja keskinäiset suhteet, sekä palvelut, hallinto ja politiikat, alle kuuluvat kysymykset asetetaan haastattelulomakkeessa esitietojen, kuten nimi ja syntymäaika, jälkeen seuraavaksi. Näin siksi, että esimerkiksi asukkaan aikaisempien asuinympäristöjen tuntemisesta saattaa olla haastattelijalle hyötyä alkuhaastattelutilanteessa kysymysten asettelussa. Ympäristöosuudessa tulisi saada tietoon asukkaan mahdolliset aikaisemmat kokemukset asuntola-asumisesta, asukkaan nykyinen asumismuoto ja asukkaan aikaisemmassa ja/tai nykyisessä asuinympäristössä saama tuki ja sen määrä ja laatu. (Valovirta 2008)

ICF-luokituksen mukaan, ympäristö-osa-alueen alla käsiteltäisiin haastateltavan nykyinen asumismuoto, apuvälineet, lääkitys, edelliset asumismuodot ja asumiseen mahdollisesti saatu tuki. Suoritukset ja osallistuminen-osa-alueen alle tulisivat käsiteltäviksi kommunikointi muiden asukkaiden sekä henkilökunnan kanssa, apuvälineiden käyttö, liikkuminen, henkilökohtainen hygienia, mahdollisen lääkityksen hoitaminen, päihteiden käyttö, asioiminen, aamu- ja iltapalan valmistus, siivoaminen, yhteisten sääntöjen noudattaminen, huoneoverin kanssa asuminen ja mielekkääseen vapaa-aikaan osallistuminen. (Liitteet 6-7)

Toivomus vapaalle tekstille varatusta tilasta tuli esiin lähes kaikissa haastatteluissa ja keskusteluissa, joita kävin asuntolan henkilökunnan ja opiston toimintaterapeutin kanssa. Suosituksessani olen varannut jokaisen kysymyksen alle tilaa vapaalle tekstille.

Koska tulevan alkuhaastattelulomakkeen yhtenä tavoitteena on toimia siltana eri ammattiryhmien kesken, ja koska alkuhaastattelussa haastattelijana toimiva henkilö vaihtuu, olen laatinut suosituksen ohien ohjeita lomakkeen käyttäjälle, jotta haastatteluissa saatu tieto olisi mahdollisimman yhdenmukaista haastattelijasta riippumatta. Jos alkuhaastattelulomakkeen vastausten perusteella on tarpeen löytää vastaava ICF-koodi, on suosituksen ohien liitetty sitä varten tarpeellisilla ICF-koodeilla varustettu lista.

6 ALKUHAASTATTELULOMAKKEEN ULKOASU

Valitsin selkokieliisyyden yhdeksi lomakkeen sisältöön, tekstin muotoiluun ja ulkoasuun vaikuttavaksi tekijäksi, koska keskusteluissa ja haastatteluissa yhtenä useimmin esiin nousseena toivomuksena oli saada lomakkeeseen selkeyttä kysymysten asetteluun ja kysymysmuotoon sekä vastausvaihtoehtoihin. Pidettiin myös tärkeänä, että haastattelulomake olisi laadittu siten, että haastattelija ja haastateltava pystyisivät täyttämään sitä yhteistyössä, jolloin sen tulisi olla mahdollisimman monelle ymmärrettävissä oleva. Tämän vuoksi alkuhaastattelulomakkeen ulkoasun suositus perustuu selkokielen tekstille ja julkaisun ulkoasulle asettamiin kriteereihin. Lopullisesta ulkoasusta vastaa kuitenkin ammattiopiston toimintaterapeutti, joka muokkaa lomakkeen käyttövalmiiksi siten, että sen ulkoasu sopii myös Keskuspuiston ammattiopiston asettamiin raameihin, joita voivat olla esimerkiksi kirjasinmerkki ja – koko, väritys ja logot.

6.1 Selkokieli

Sanalle selko, on olemassa kaksi toisistaan hieman poikkeavaa määritelmää eri maissa. Toinen niistä tarkoittaa kielen mukauttamista helpommin luettavaan muotoon ja toinen kielen mukauttamista siten, että se helpottaa sekä lukemista että tekstin ymmärtämistä. Selkokielelle on olemassa monia erilaisia määritelmiä. Vinnin (1998) mukaan selkokieli on helposti luettavaa kieltä, jossa yleiskieltä on tietoisesti muutettu niin rakenteellisesti kuin sisällöllisesti helpommaksi ymmärtää. Selkokielessä otetaan huomioon vastaanottajan kielelliset edellytykset.

Myös Järvinen (1998) lähtee selkokielen määrittelyssään liikkeelle viestin vastaanottajan kyvyistä ymmärtää kirjoitettua tekstiä. Hänen mukaansa selkokieli on tietoisesti mukautettua kieltä. Mukautettaessa kiinnitetään huomiota tekstin luettavuuteen ja ymmärrettävyyteen. Mukautettu teksti laaditaan niin, että lukijoiden kielelliset edellytykset ja kiinnostuk-

sen kohteet otetaan huomioon. Selkokirjoittajien tavoitteet ovat samat kuin muillakin muokautetun kielen kirjoittajilla, esim. lapsille kirjoitetut tekstit ovat mukautettua kieltä. (Järvinen 1998)

Selkokieli on yleiskieltä helpommin ymmärrettävää tekstiä, jonka tuottamiseen on olemassa myös käytännön ohjeita. Yleisesti sitä voidaan luonnehtia seuraavalla tavalla: Helppotajuis- ta ja suorasaanaista, lause sisältää vain yhden pääajatuksen, lyhennyksiä, teknistä sanastoa ja pelkkiä alkukirjaimia vältetään ja tekstissä pyritään selkeään ja loogiseen rakenteeseen. (Virtanen:2002:8, Sainio:2000:16)

IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) perustelee selkokielen materiaalin tarvetta demokraattisella oikeudella kulttuuriin, kirjallisuuteen ja tiedonsaantiin. ”Käyttäkseen demokraattista oikeuttaan ja määrätäkseen omasta elämästään täytyy olla paljon informaatiota.” (Guidelines for Easy-to-read Material, Hague 1997)

On siis tärkeää demokratian toteutumisen kannalta, että jokaisella on mahdollisuus tutkia ja myös ymmärtää elämäänsä liittyviä dokumentteja. Vain tällä tavalla hän pystyy ymmärtämään myös näiden dokumenttien pohjalta tehtyjä ratkaisuja ja olemaan mukana omaan elämäänsä liittyvien asioiden suunnittelussa ja päätöksenteossa. Selkokielen käyttö ei poista tai vähennä tietoa, vaan ainoastaan tuo sen esiin yksinkertaisemmin, jolloin selkokielen käyttö lomakkeessa ei vaikuta lomakkeen asiasisältöön. Siitä tulee vain helpompaa lukea ja ymmärtää myös niille lomakkeen käyttäjille, joilla ei ole vaikeuksia yleiskielen lukemisessa ja/tai ymmärtämisessä. (Sainio:2000:14)

On perusteltua käyttää selkokieltä tulevassa alkuhaastattelulomakkeessa, koska se mahdollistaa osan käyttäjistä ymmärryksen vahingoittamatta kenenkään toisen informaation saantia tai käyttömahdollisuuksia. Kielellisten seikkojen lisäksi selkokielen ohjeet antavat vinkkejä ja ohjeita myös selkokielen materiaalin ulkoasusta.

6.2 Suositus alkuhaastattelulomakkeen ulkoasuksi

Selkokielen materiaalin tuottamiseen on olemassa useita eri ohjeistuksia. Esimerkiksi IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions) on laatinut selkokielen materiaalin kirjoittajille 9 sääntöä käsittävän listan.

Suosituksessani käytän ILSMH:n (European Association of Inclusion International) ohjeistoa, joka on myös Euroopan unionin selkokieli-ohjeisto. Ohjeisto on Eurooppalaista yhteistyötä ja se on saanut Suomessa nimen Tee se helpoksi. Yhteistyökumppanina Suomesta on ollut Kehitysvammaisten Tukiliitto ry. Vaikka ohjeisto keskittyy kehitysvammaisten tarpeisiin, sitä on mahdollista käyttää myös muiden selkokieltä käyttävien ryhmien materiaaleissa. (Teksti joka rakastaa lukijaansa 2000: 11)

Ohjeisto käsittää kuusi(6) askelta; 1) Määritä julkaisusi tavoite. 2) Päätä sisällöstä. 3) Luonnostelee tekstiä. 4) Tarkista voivatko kehitysvammaiset ihmiset ymmärtää luonnostelemasi tekstin. 5) Korjaa ja parantelee tekstiä. 6) Tarkista vielä kerran. Koska kyseessä on suositus, olen käyttänyt sen luomiseen kolmea ensimmäistä askelta.

Lomakkeen sisällön selkeyttämiseksi, suosittelen, että vaikka kaavake on jaettu ICF-luokituksen (2005) osa-alueiden ja niiden alaluokkien mukaisesti, sen sisällön muotoilussa käytettäisiin yleiskielelle ominaisempaa otsikointia niiden pääluokkien osalta, kun se on tarpeen. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että lomakkeen aihealueet ja kysymysten järjestys noudattaisi ICF-luokituksen järjestystä, vaikka lomakkeen otsikointi tulisi olemaan helpotajuisempi.(vrt. Liite 6 ja Liite 8) Haastattelijalle osa-alueiden ja niiden alaluokkien nimet ja koodit olisivat näkyvissä erillisellä lomakkeella kysymyksen asettelua, sekä omia havaintoja varten. (Liite 6)

Selkokieliyys asettaa kielen lisäksi lomakkeen ja tekstin ulkoasulle tiettyjä kriteerejä. Kuten tekstissä, myös ulkoasussa tulee ottaa huomioon yksinkertaisuus ja selkeys. Tärkeitä huomioonotettavia asioita on esimerkiksi se, että paperin tulisi olla mattapintaista ja, että lauseet pitäisi pyrkiä asettamaan yhdelle riville ja tekstin oikeaa reunaa ei tulisi tasoittaa,

jolloin teksti olisi helppolukuisempaa.(Sainio:2000:31–34) Toive toimintakokonaisuuksien sijoittamisesta omille sivuilleen (Pitkänen 2008), sopii myös selkokielen asettamiin kriteereihin, joista yksi on liian informaation välttäminen yhtä sivua kohden.

Selkokielisyyden lisäksi tulisi lomakkeen toteutuksessa ottaa huomioon sen eri käyttäjäryhmien toivomukset. Suosituksessani olen pyrkinyt ottamaan huomioon selkokielen tekstin ulkoasulle antamia ohjeita siten, että ne mahdollisimman hyvin vastaavat sille asetettuihin odotuksiin.

6.3 Olemassa olevan lomakkeen ja suosituksen eroja

Tarkasteltaessa olemassa olevan lomakkeen ja suosituksen eroja, voi heti ensimmäiseltä sivulta huomata eron sisällön ja ulkoasun selkeyden suhteen. Kysymykset ovat yksinkertaisempia ja niitä on selkeytetty esimerkein. Vapaalle tekstille on enemmän tilaa. Haastattelijalle on tilaa tuoda esiin oma näkemyksensä haastateltavan toimintakyvystä.

Kun ryhtyy tutkimaan eroja tarkemmin, huomaa, että vaikka kysymyksiä on vähemmän ja ne ovat yksinkertaisempia, ei suosituksesta saatu informaatio toimintakyvyn suhteen ole köyhempää kuin olemassa olevassa lomakkeessa. On enemmän tilaa keskustelulle ja haastateltavan toimintakyvyn huomioinnille kysymysten asettelussa

Suosituksessa on enemmän sivuja, kuin olemassa olevassa lomakkeessa, mutta selkeyden ja vastaus- ja kommenttitilan vuoksi sitä ei voinut välttää tinkimättä sisällöstä

7 POHDINTA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli auttaa selkeyttämään Keskuspuiston ammattiopiston asuntolan alkuhaastattelukäytäntöä laatimalla suositus uuden toimintakykyä kartoittavan alkuhaastattelulomakkeen teoriataustasta sisällöstä sekä muodosta. Lomakkeen tavoitteena oli, että se toimisi ikään kuin siltana asukkaiden kanssa työskentelevien toimintaterapeuttien ja asuntolan henkilökunnan, sekä opiston opiskelijahuollon välillä. Sen avulla pyrittäisiin löytämään asukkaista ne, jotka tarvitsevat toimintaterapiaa tai muuta mahdollista tukea ja ohjaamaan heidät tuen piiriin mahdollisimman pian. Toimintaterapian kannalta tämä tarkoittaisi sitä, että alkuhaastattelun perusteella tulevan asiakkaan ongelmista olisi jo olemassa jonkinlainen vihje, jonka pohjalta hän voisi aloittaa toimintakyvyn arvioinnin. Lähestyin suositusta moniammatillisesti käyttäen teoriapohjana sekä toimintaterapian omaa Inhimillisen toiminnan mallia (Kielhofner 2008) että yleistä toimintakykyyn liittyvää Toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälistä luokitusta. Selkeyttä pyrin tuomaan lomakkeeseen selkokielisyydellä, sekä selkokielen ulkoasulle antamalla ohjeilla.

Työssäni pyrin ottamaan huomioon kaikkien osapuolten toiveet ja tarpeet ja sen myötä tärkeimmiksi asioiksi nousivat lomakkeen selkeys sekä kielen ja ulkoasun että sisällön kannalta. Muita tärkeitä asioita olivat muun muassa subjektiivisten ja objektiivisten näkökulmien, sekä asuinympäristöjen huomioonottaminen.

Opinnäytetyöni tehtävänä oli selvittää, millainen alkuhaastattelulomake voisi selkeyttää alkuhaastattelukäytäntöä Keskuspuiston ammattiopiston asuntolassa. Koska kyseessä oli suosituksen laatiminen, tarkoituksena oli laatia hyvin perusteltu ehdotus. Uudelta lomakkeelta toivottu eri ammattikuntia yhdistävä luonne teki suosituksen laatimisesta haastavaa, mutta teoria ja eri osapuolten toiveet uuden lomakkeen suhteen tuntuivat lopulta loksautuvan paikoilleen ja muodostavan sille yhtenäisen pohjan.

Halusin tietää mahdollisimman paljon tulevan haastattelulomakkeen käyttäjien mielipiteitä, joten kävin useita keskusteluita ja haastatteluita asuntolan ohjaajien ja Keskuspuiston am-

mattiopiston toimintaterapeutin kanssa. Näissä keskusteluissa sain paljon sellaista tietoa, jota tarvitsin voidakseni kartoittaa, mikä olisi oleellista alkuhaastattelulomakkeessa. Esiin tuli myös paljon sellaisia asioita, jotka eivät olleet tutkimukseni kannalta tärkeitä. Tämä johtui varmasti osaksi omasta kokemattomuudestani opinnäytetyöntekijänä, mutta alussa myös osittain yhteistyökumppanin mielipiteiden ristiriitaisuuksista sen suhteen, mikä tulisi olemaan lopullinen tehtäväni alkuhaastattelukäytäntöjen tehostamisprosessissa. Muun muassa opinnäytetyön rajaamisesta sopivan laajuiseksi käytiin keskustelua. Oman hankaluutensa toi asuntolan henkilökunnan vaihtuvuus ja kiireisyys.

Asuntolan arjessa ovat mukana asuntolan ohjaajat. Toimintaterapeutti toimii toimintakyvyn arvioijana, pitää toiminnallisia ryhmiä ja konsultoi tarvittaessa asuntolan henkilökuntaa. Jos toimintakyvyn ongelmat edellyttävät, on mahdollista saada myös yksilöllistä toimintaterapiaa.

Opinnäytetyö tuo esiin eri ammattikuntien ajatusten samankaltaisuudet toimintakyvyn arvioinnin ja arjen sujumisen suhteen Keskuspuiston asuntolan toiminnassa. Haastatteluissa on nähtävissä myös erilaisuutta, siten että joku osapuoli on toivonut lomakkeeseen jotakin sellaista, mitä toinen ei ole tullut ajatelleeksi tai ei ole pitänyt niin tärkeänä. Perustarpeet ovat kuitenkin samoja.

Opinnäytetyöprosessin alussa tämä ei tullut niin hyvin esiin. Asuntolan asukkaiden kanssa työskentelevillä ammattiryhmillä tuntui olevan useita ristiriitaisia mielipiteitä tulevan alkuhaastattelukäytännön muuttamisprosessin, lomakkeen ja tutkimukseni tuotoksen suhteen. Molemminpuolinen toivomus tulevan alkuhaastattelulomakkeen pureutumisesta perusasioihin, toi erilaiset näkökulmat lähemmäs toisiaan. Yksityiskohdista irti päästäminen ja asioiden tarkastelu laajemmasta näkökulmasta auttoivat löytämään ”yhteisen sävelen”. Pelkästään tämän asian esiin tuleminen saattaa osaltaan helpottaa asuntolan asukkaiden parissa työskentelevien tahojen yhteistyötä.

Uskon, että tällaista yhteneväisyyttä olisi mahdollista havaita monissa muissakin työyhteisöissä, joissa saman asiakaskunnan kanssa työskentelee useita eri ammattikuntia.

Olen hyödyntänyt tutkimuksessani esiin tulleita asioita suosituksessani, jonka olen pyrkinyt

laatimaan hyödyttämään kaikkia osapuolia.

Suosituksen testaaminen käytännössä tulee mieleeni ensimmäisenä jatkotutkimushaasteena. Se myös sopisi selkokielen henkeen.

Opinnäytetyön tekeminen oli minulle haastava kokemus. Uskon, että haastavuutta lisäsi se, että tein sen yksin. Tunsin itseni epävarmaksi, koska olin tottunut yhteistyöhön ja siihen, että tehtävät jaetaan jokaisen osaamisen mukaisesti. Epävarmuuden tunteesta oli vaikea päästä eroon, mutta kun vihdoinkin uskalsin kirjoittamaan, niin olo alkoi tuntua paremmalta. Löytyihän se sieltä!

Ehkä juuri oman epävarmuuteni vuoksi en osannut käyttää ohjausta sillä tavoin, että olisin saanut siitä irti kaiken sen antaman hyödyn.

LÄHTEET

Ammatillista erityisopetusta ja tukipalveluja yksilöllisiin tarpeisiin. Esite. Helsinki: Keskuspuiston ammattiopisto

Asumisvalmennus Keskuspuiston ammattiopiston valmentavassa ja kuntouttavassa koulutuksessa. Opiskelijan opas. Helsinki: Keskuspuiston ammattiopisto

Freyhoff, Geert - Hess, Gerhard - Kerr, Linda - Menzel, Elizabeth - Tronbacke, Bror - van Der Veken, Kathy 1998: Tee se helpoksi, Eurooppalainen opas selkokielen informaation tuottamiseksi kehitysvammaisille ihmisille, kirjoittajille, toimittajille, kääntäjille ja muille kiinnostuneille. Korpela, Jukka K. (suom.). ILSMH European Association

Verkkodokumentti. Päivitetty 10.2.2003. <<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/helpoksi.html>>. Luettu 15.5.2008.

Hirsjärvi S. – Hurme H. 2004: Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino

<http://www.ijkk.fi/opiskelu/asuntola.html><http://www.aurainstituutti.fi/index.phtml?s=160> luettu 16.8.2008

Keskuspuiston ammattiopisto, Ammatillisen erityisopetuksen kehittämiskeskus. Esite. Helsinki: Keskuspuiston ammattiopisto

Kielhofner, Gary 2008: Model Of Human Occupation. Theory and application. 5. painos. USA:

Lippincott Williams & Wilkins

Lyytinen, Paula – Korkiakangas, Mikko – Lyytinen, Heikki 2001: Näkökulmia kehityspsykologiaan Kehitys kontekstissaan. 1.- 5.Painos. Porvoo: WS Bookwell Oy

Opiskelijan opas 2006-2007. Esite. Helsinki: Keskuspuiston ammattiopisto

Pitkänen Antti & Harriet Valovirta 2007: Keskustelu 22.1.2007; Valovirta, Harriet 2007: Keskustelu 12.03.2007

Pitkänen, Antti 2008. Johtava asuntolaohjaaja. Keskuspuiston ammattiopisto, asuntola. Helsinki. Haastattelu 25.2

Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu, tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Sainio, Ari (toim.) 2000: Teksti, joka rakastaa lukijaansa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Toimintakertomus 2006-2007. Esite. Helsinki: Keskuspuiston ammattiopisto.

Valovirta, Harriet 2008. Toimintaterapeutti. Keskuspuiston ammattiopisto. Helsinki. Haastattelu 16.6.

LITTEET

ESITIEDOT ASUNTOLAAN TULLESSA

NIMI JA IKÄ: _____

OPISKELUPAIKKA JA LINJA: _____

Kerro omin sanoin alla oleviin kohtiin kuinka selviydyt arkipäivän toiminnoista.
Kerro tarvitsetko joissakin toiminnoissasi ohjausta tai neuvoa ja minkälaista toivot.

MOTORISET (esim. liikkuminen ja käden toiminnot) TAIDOT:

HENKILÖKOHTAINEN HYGIENIA:

PUKEUTUMINEN JA VAATEHUOLTO:

RUUAN VALMISTUS JA RUOKAILEMINEN:

KODINHOITO JA VIIHTYVYYS:

AJANHALLINTA, HARRASTUKSET JA LEPO:

ASIOIMINEN JA RAHA-ASIAT:

YHTEISTYÖ- JA VUOROVAIKUTUSTAIIDOT:

YMPÄRISTÖN TUNTEMINEN JA LIIKKUMINEN:

MUUTA:

ASUMIHARJOITTELU JA KOULUTUSKOKEILU

NIMI JA IKÄ: _____

ASUNNON NRO: _____ KESTO: _____

Kerro omin sanoin alla oleviin kohtiin kuinka selviydyt arkipäivän toiminnoista. Kerro tarvitsetko joissakin toiminnoissasi ohjausta tai neuvoa ja minkälaista toivot.

MOTORISET TAIDOT:

HENKILÖKOHTAINEN HYGIENIA:

PUKEUTUMINEN JAVAAATEHUOLTO:

RUUAN VALMISTUS JA RUOKAILEMINEN:

KODINHOITO JA VIIHTYVYYS:

AJANHALLINTA, HARRASTUKSET JA LEPO:

ASIOIMINEN JA RAHA-ASIAT:

YHTEISTYÖ- JA VUOROVAIKUTUSTAIIDOT:

YMPÄRISTÖN TUNTEMINEN JA LIIKKUMINEN:

OMAT TAVOITEET
ASUMISKOKEILULLE: _____

MITÄ MINUN TULEE
HARJOITELLA: _____

KESKUSPUISTON AMMATTIOPISTO, ORTON Invalidisäätiö

Tenholantie 10, 00280 Helsinki
Puhelin (09) 47481, Fax (09) 4748 2746
Leonia 800010-66002, Merita 226238-369

MUUTA: _____

TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN ASUMISKOKEILUSSA SEKÄ OMA KOKEMUS
JAKSOSTA:

KESKUSPUISTON AMMATTIOPISTO, ORTON Invalidisäätiö

Tenholantie 10, 00280 Helsinki
Puhelin (09) 47481, Fax (09) 4748 2746
Leonیا 800010-66002, Merita 226238-369

**TOIMINNALLISTEN PERUSVALMIUKSIEN JA ELÄMÄNHALLINNAN
ARVIOINTI**

NIMI: _____ **SYNTYMÄAIKA:** _____ **PVM:** _____

Ota kantaa väittämiin: **KYLLÄ, TUELLA TAI EI**

Kuvaile **Huomioita** kohtaan millaista tukea tarvitset ja mitä mahdollisia apuvälineitä tai apukeinoja käytät.

MOTORISET TAIDOT

kyllä tuella ei

Käytän liikkumisen apuvälinettä			
Liikkumiseni on turvallista			
Siirtymiseni on turvallista			
Jaksan kantaa esineitä ja asioita (esim. kauppakassi)			
Pystyn kurottamaan esineitä kauempaakin			

Huomioita: _____

HENKILÖKOHTAINEN HYGIENIA

kyllä tuella ei

Peseydyn päivittäin			
Pesen hampaat päivittäin			
Käyn suihkussa ja pesen hiukset säännöllisesti			
Vaihdan puhtaat alusvaatteet päivittäin			
Käytän deodoranttia päivittäin			
Kampaan tai harjaan hiukseni aamuisin			

Huomioita: _____

PUKEUTUMINEN

kyllä tuella ei

Valitsen säähän sopivat vaatteet			
Saan puettua ylävartalon vaatteet itsenäisesti päälleni			
Saan puettua alavartalon vaatteet itsenäisesti päälleni			
Huolehdin, että päällysvaatteeni ovat puhtaat			
Laitan vaatteista kiinni napit, soljet, vyöt, vetoketjut			

Huomioita: _____

VAATEHUOLTO

kyllä tuella ei

Lajittelen vaatteet pesua varten			
Pesen pyykkiä koneella			
Ripustan pyykkiä kuivumaan narulle			
Säilytän vaatteet kaapissa omalla paikallaan			

Osaan hankkia uusia vaatteita tarvittaessa			
--	--	--	--

Huomioita: _____

RUUAN VALMISTUS JA RUOKAILEMINEN

kyllä tuella ei

Syön monipuolisesti			
Valmistan aamu- ja iltapalaa itselleni			
Lämmitän valmisruokaa			
Leivon ja/tai valmistan ruokaa ohjeen mukaan			
Huolehdin riittävästä ravinnon saannista			
Säilytän ruoka-aineet asiallisesti			
Puhdistan keittiön työtasot ja välineet käytön jälkeen			

Huomioita: _____

KODINHOITO JA VIIHTYVYYS

kyllä tuella ei

Huolehdin asuntoni/huoneeni järjestyksestä ja siisteydestä			
Huomioin palo-, sähkö-, ja vesiturvallisuuden			
Vien roskat säännöllisesti (2xvko)			
Imuroin viikoittain			
Pesen wc:n viikoittain			
Vaihdan liinavaatteet kahden viikon välein			
Osaan hoitaa kodin pienet huoltotoimenpiteet (esim. lampun vaihto)			
Pyyhin pölyt viikoittain			
Pesen lattiat kahden viikon välein			

Huomioita: _____

HARRASTUKSET JA LEPO

kyllä tuella ei

Minulla on harrastuksia Mitä ja kuinka usein?			
Osallistun ryhmätoimintaan ja tapahtumiin			
Nukun riittävästi			

Huomioita: _____

ASIOIMINEN

kyllä tuella ei

Osaan käyttää itselleni tärkeitä palveluita (esim. kirjasto, posti, apteekki)			
Käytän puhelinta asioimisessa			
Käytän sähköpostia asioimisessa			
Osaan täyttää lomakkeita			

Pyydän tarvittaessa tukea ja neuvoja asiointiin			
---	--	--	--

Huomioita: _____

AJANHALLINTA**kyllä tuella ei**

Seuraan kellosta ajankulua			
Noudatan säännöllistä vuorokausirytmää			
Saavun sovittuna aikana paikalle			

Huomioita: _____

RAHA-ASIAT**kyllä tuella ei**

Minulla on omaa rahaa käytössäni			
Suunnittelen rahankäyttöäni			
Maksan laskut ajallaan			
Osaan toimia, jos käyttövarani loppuvat			
Käytän automaatti- tai pankkikorttia			

Huomioita: _____

YHTEISTYÖ- JA VUOROVAIKUTUSTAITOT**kyllä tuella ei**

Vietän aikaa perheeni kanssa			
Vietän aikaa ystäväni kanssa			
Osaan ilmaista tunteitani ja mielipiteitani			
Osaan kuunnella muita			
Osaan kieltäytyä tarvittaessa			
Käytäydyn hyvien käytöstapojen mukaisesti			

Huomioita: _____

OMAN TERVEYDEN HOITO**kyllä tuella ei**

Huolehdin terveydestäni lievissä sairastumisissa (esim. flunssa)			
Haen apua sairastuessani			
Otan lääkkeeni ajallaan			
Hoidan säännölliset lääkärin tai terapia tms. käynnit			

Huomioita: _____

YMPÄRISTÖN TUNTEMINEN JA LIIKKUMINEN**kyllä tuella ei**

Osaan liikkua tutussa ympäristössä			
Löydän ohjeiden tai kartan avulla perille			

Kysyn neuvoa tarvittaessa			
Liikun julkisilla kulkuneuvoilla			
Osaan hankkia matkalipun			
Osaan suunnitella matkan uuteen/vieraaseen paikkaan			
Noudatan yleisiä järjestyssääntöjä			

Huomioita: _____

MITÄ HALUAN OPPIA JA/TAI MINUN TULEE
HARJOITELLA: _____

OMAT TAVOITTEENI SEKÄ
AIKATAULU: _____

MUUTA: _____

Kysymykset olemassa olevan lomakkeen pohjalta

Mitkä asiat lomakkeessa ovat toimivia?

Mitä asioita haluaisit lomakkeessa muuttaa?

Millä tavalla/minkälaisiksi muuttaisit niitä?

Millä tavalla toivoisit tulevan alkuhaastattelulomakkeen parantavan tiedonsaantiasi, verrattuna nykyiseen lomakkeeseen?

Haastattelukysymykset Harriet Valovirran ja Antti Pitkäsen haastatteluille

1. Mitkä ovat tärkeimpiä päivittäisiä toimintoja asuntolassa pärjäämisen kannalta?
2. Mitkä ovat puuttuessaan ongelmallisimpia päivittäisten toimintojen taitoja ohjaajan/toimintaterapeutin näkökulmasta?
3. Mihin päivittäisiin toimintoihin asuntolassa saa tukea?
4. Miten paljon asuntolassa on mahdollista saada tukea näiden toimintojen suorittamiseen?
5. Kuinka pitkä aika alkuhaastattelussa tulisi olemaan varattu toimintakykyä arvioivaan osuuteen? (alkuhaastattelulomake)
6. Mitä asioita alkuhaastattelussa tulisi pyrkiä saada selville asukkaan toimintakyvystä?
7. Millainen alkuarviointilomake sisällöltään tukisi parhaiten asuntolan toimintaa?
Esim. vastausvaihtoehdot, sisällön määrä (kysymysten määrä, vastausvaihtoehdot), perustiedot(mitä perustietoja) ym.
8. Millainen arviointilomake ulkoasultaan tukisi parhaiten alkuhaastattelukäytäntöä?
Esim. sivumäärä, värit, ym.
9. Millä perusteella toimintaterapeutin arviota tällä hetkellä pyydetään?
10. Millainen arviointilomake tukisi parhaiten asuntolan yhteistyötä opiston toimintaterapeuttien kanssa?

Suositusluonnos 1

Alkuhaastattelulomake

Nimi Haastattelupäivä Syntymäaika

YMPÄRISTÖTEKIJÄT

Pääluokka 1

Tuotteet ja teknologiat

e110 Syötävät ja juotavat tuotteet ja aineet henkilökohtaiseen kulutukseen

Lääkitys? e1101

e115 Päivittäisen elämän tuotteet ja teknologiat henkilökohtaiseen käyttöön

Mitä apuvälineitä sinulla on käytössäsi? e 1151

Pääluokka 3

Tuki- ja keskinäiset suhteet

Missä asut tällä hetkellä? e310, e315, e320, e325, e330, e335, e340, e345, e355, e360, e5250

Pääluokka 5

Palvelut, hallinto ja politiikat ja e525 Asuminen-palvelut, hallinto ja politiikka

Missä olet aikaisemmin asunut? e5250

Pääluokka 3

Tuki- ja keskinäiset suhteet

Millaista tukea olet saanut asumiseesi? e310, e315, e320, e325, e330, e335, e340, e345, e355, e360

SUORITUKSET JA OSALLISTUMINEN

Pääloukka 3,

Kommunikointi, Keskustelu sekä kommunikointilaitteiden ja -tekniikoiden käyttäminen

d350 Keskustelu, d355 Asiakeskustelu, d360 Kommunikointilaitteiden ja -tekniikoiden käyttäminen (s.135–136)

Pystytkö kommunikoimaan muiden ihmisten kanssa? d3500, d3501, d 3502, d3503, d3504, d3550, d3551

Osaatko käyttää kommunikoinnin apuvälinettäsi? d3600, d3601, d3602

Pääloukka 4

Liikkuminen

d420 Itsensä siirtäminen, d460 Liikkuminen erilaisissa paikoissa, d465 Liikkuminen välineiden avulla

Liikutko itsenäisesti? d4200, d4600, d4601, d4602

Osaatko käyttää liikkumisen apuvälinettäsi? d465

Pääloukka 5

Itsestä huolehtiminen,

d510 Peseytyminen, d520 Kehon osien hoitaminen, d530 WC:ssä käyminen,
d540 Pukeutuminen,
d 570 Omasta terveydestä huolehtiminen

Osaatko ja muistatko huolehtia puhtaudestasi? d5100, d5101, d5102, d5302

Osaatko ja muistatko ottaa lääkkeesi?d5702

Päälouokka 6

Kotielämä

d 620 Tavaroiden ja palvelujen hankkiminen

Osaatko käydä asioilla? d6200, d6201, d6208

Kotitaloustehtävät

d630 Aterioiden valmistaminen, d 640 Kotitaloustöiden tekeminen

Osaatko valmistaa itsellesi aamu- ja iltapalaa? d6300

Osaatko siivota huoneesi? d6401, d6402, d6403, d 6405

Päälouokka 7

Henkilöiden välinen vuorovaikutus ja ihmissuhteet

d710 Henkilöiden välinen perustava vuorovaikutus, d720 Henkilöiden välinen moni-
muotoinen vuorovaikutus, d740 Muodolliset ihmissuhteet

Osaatko noudattaa yhteisiä sääntöjä? d7203, d7204, d7400, d7402

Osaatko asua huonetoverin kanssa? d7100, d7101, d7102, d7103, d7104, d7105,
d7200, d7202

Pääloukka 9

Yhteisöllinen, sosiaalinen ja kansalaiselämä

d920 Virkistäytyminen ja vapaa-aika (s.167)

Osaatko järjestää itsellesi mielekästä vapaa-ajan toimintaa? d9200, d9201, d9202,
d9203, d9204, d9205

ALKUHAASTATTELULOMAKE

Keskuspuiston Ammattiopiston asuntola

NIMI: _____ HAASTATTELUPÄIVÄ: _____

SYNTYMÄAIKA: _____

Lääkitys: _____

Mitä apuvälineitä sinulla on käytössäsi?

Esimerkiksi: pyörätuoli, kommunikoinnin apuväline

ASUMINEN JA SIIHEN SAATU TUKI

Missä asut tällä hetkellä?

Esimerkiksi: vanhempien luona, asuntolassa, yksin

Missä olet aikaisemmin asunut?

Millaista tukea olet saanut asumiseesi?

Esimerkiksi vanhemmat, sukulaiset, henkilökohtainen avustaja, toimintaterapeutti

Vastaa kysymyksiin. Rastita vaihtoehdoista KYLLÄ, TUELLA tai EI.

KYLLÄ tarkoittaa sitä, että kyseessä oleva asia tai toiminta on sinulle helppoa.

Et tarvitse siihen apua.

TUELLA tarkoittaa sitä, että tarvitset apua.

EI tarkoittaa sitä, että kyseessä oleva asia tai toiminta on sinulle erittäin vaikeaa.

Se on vaikeaa tai mahdotonta vaikka saisit apua.

KOMMUNIKOINTI JA KESKUSTELU

Pystytkö kommunikoimaan muiden ihmisten kanssa?

Esimerkiksi: keskustelun aloittaminen, ylläpitäminen, ja lopettaminen kielellisesti tai muulla tavalla

KYLLÄ _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

TUELLA _____

EI _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko käyttää kommunikoinnin apuvälinettäsi?

KYLLÄ _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

TUELLA _____

EI _____

EI _____

Lisätietoja: _____

LIKKUMINEN

Liikutko itsenäisesti?

Esimerkiksi: siirtyminen paikasta toiseen, sängystä nouseminen, sänkyyn meneminen

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko käyttää liikkumisen apuvälinettäsi?

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

ITSESTÄ HUOLEHTIMINEN

Osaatko ja muistatko huolehtia puhtaudestasi?

Esimerkiksi: peseytyminen, hampaiden harjaus, deodorantin käyttö,
intiimihygieniasta huolehtiminen

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko ja muistatko ottaa lääkkeesi?

Esimerkiksi: lääkkeen annostelu, ottamisajankohta

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

KOTIELÄMÄ JA KOTITALOUSTEHTÄVÄT

Osaatko käydä asioilla?

Esimerkiksi: käydä ruokakaupassa ja ostaa tilanteeseen sopivaa ruokaa, hoitaa pankkiasioita,
ostaa bussilipun tai ladata matkakorttia

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko valmistaa itsellesi aamu- ja iltapalaa?

Esimerkiksi: voileivän, puuron, kahvin ja teen valmistus ja mikron käyttö?

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko siivota huoneesi?

Esimerkiksi: imurointi, lattian pesu, pölyjen pyyhkiminen, roskien vieminen, lakanoiden vaihto

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

VUOROVAIKUTUS JA SOSIAALINEN ELÄMÄ

Osaatko noudattaa yhteisiä sääntöjä?

Esimerkiksi: viikkosiivous, päihteidenkäyttökielto, hiljaisuus, asiallinen käyttäytyminen

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko asua huonetoverin kanssa?

Esimerkiksi: toisen huomioonottaminen, yksityisyyden kunnioittaminen

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Osaatko järjestää itsellesi mielekästä vapaa-ajan toimintaa?

Esimerkiksi: harrastukset, ystävien tai asuinkumppanien kanssa tekeminen

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

KYLLÄ _____

TUELLA _____

EI _____

Lisätietoja: _____

Tällä alkuhaastattelukaavakkeella on tarkoitus saada tietoa asukkaan tämänhetkisistä itsenäisen asumisen ja toimimisen taidoista.

Haastattelukysymykset on muodostettu laajoja kokonaisuuksia noudattaen ja antavat siten haastattelijalle mahdollisuuden lisäkysymyksiin

Lisäkysymyksiä apuna käyttäen haastatteliija voi muodostaa oman näkemyksensä asukkaan toimintakyvystä. Kaavakkeeseen on jätetty lisätietoja varten erillinen vapaan tekstin tila.

Lomakkeessa on kaksi vaihtoehtosaraketta. Toinen sarake on ohjaajan merkintöjä varten.

Sitä käytetään, jos alkuhaastattelussa saatu tieto muuttuu asumisen aikana tai

jos alkuhaastattelussa saatu tieto osoittautuu käytännössä vääräksi.